

ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ

Πέτρος Γαλάνης, Δρ. Πανεπιστημίου Αθηνών, Δάσκαλος Ε.Α. (ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Δ' Αθήνας)

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΑΦ

1. Πιθανές δυσκολίες που σχετίζονται με το «εκπαιδευτικό σύστημα»:

- Απουσία κατάλληλης εκπαίδευσης του προσωπικού.
- Απρόσφορο αναλυτικό πρόγραμμα για την εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες.
- Πολυάριθμες τάξεις.
- Έλλειψη χρόνου για παροχή εξατομικευμένης βοήθειας.
- Μη δεκτικοί για συναναστροφή συνομήλικοι.

2. Δυσκολίες που σχετίζονται με τη διαταραχή του αυτισμού:

Ελλείμματα σε δεξιότητες που απαιτούνται για τη μάθηση σε ομαδικό πλαίσιο:

- Δυσκολίες συγκέντρωσης προσοχής.
- Δυσκολίες απόκρισης σε εντολές και ερωτήσεις.
- Δυσκολίες στη μάθηση μέσω παρατήρησης.
- Αργός ρυθμός εργασίας.
- Περιορισμένη αυτονομία.
- Μειωμένη επικοινωνιακή συμμετοχή.

Ελλείμματα σε κοινωνικές και επικοινωνιακές δεξιότητες:

- Αδυναμία συνεργασίας με τους συνομηλίκους.
- Δυσκολία συμμετοχής σε παιχνίδια.
- Αδυναμία σύναψης φιλικών σχέσεων.

3. Δυσκολίες που σχετίζονται με το περιβάλλον της εκπαίδευσης:

- Περιβάλλον με έντονα ακουστικά ερεθίσματα (θόρυβος), που ενδεχομένως ενοχλούν τα παιδιά με αυτισμό.
  - Δυσδιάκριτα οπτικά ερεθίσματα, τα οποία συνήθως διευκολύνουν την εργασία τους.
  - Απουσία σταθερότητας στο πρόγραμμα και την παρέμβαση. Ουσιαστικά η εκπαίδευση γίνεται υπό μη ρητές συνθήκες που αλλάζουν απρόβλεπτα (προάγουν τη γενίκευση, αλλά δυσκολεύουν την πρόσκτηση νέων δεξιοτήτων).
  - Η συμπεριφορά των συνομηλίκων τυπικής ανάπτυξης είναι απρόβλεπτη.
- ⇒ Οι παραπάνω συνθήκες συνήθως προκαλούν άγχος και ανησυχία στα παιδιά με ΔΑΔ.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΑΦ**Περιοχές παρέμβασης****A. Εκμάθηση σχολικών ρουτινών και τήρηση κανόνων**

Παραδείγματα σχολικών ρουτινών: α) Πρωινή συγκέντρωση και είσοδος στις τάξεις, β) Ετοιμασία για την έναρξη του μαθήματος, γ) Ανάγνωση και ορθογραφία, δ) Έξοδος από την τάξη για διάλειμμα, ε) Αγορά στο κυλικείο, κ.ά.

Παραδείγματα σχολικών κανόνων: α) Κάθεται ήσυχα στη θέση του, β) Εκτελεί τις σχολικές εργασίες, γ) Απαντά σε ερωτήσεις σηκώνοντας το χέρι, δ) Υπακούει στις εντολές του προσωπικού του σχολείου, ε) Περιμένει στη σειρά του στο κυλικείο, κ.ά.

B. Ετοιμότητα για μάθηση σε ομαδικό πλαίσιο

- Ανταποκρίνεται σε ατομικές εντολές και ερωτήσεις της δασκάλας.
- Ανταποκρίνεται σε ομαδικές εντολές και ερωτήσεις της δασκάλας.
- Μιμείται κινήσεις και φράσεις των συμμαθητών.
- Απευθύνεται στη δασκάλα ζητώντας βοήθεια, ενίσχυση, συμμετοχή.
- Συμμετέχει εποικοδομητικά στο μάθημα: α) Παραμένει απασχολημένος με μια δραστηριότητα, β) Χρησιμοποιεί το κατάλληλο υλικό, γ) Παρακολουθεί το δάσκαλο, δ) Αναμένει μεταξύ δραστηριοτήτων, ε) Συμμετέχει σε ομαδικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Γ. Κοινωνική αλληλεπίδραση με συνομηλίκους

- Δέχεται και επιδιώκει τη φυσική-χωρική εγγύτητα.
- Ανταποκρίνεται σε επικοινωνιακές πρωτοβουλίες των συμμαθητών του.
- Λαμβάνει πρωτοβουλίες για αλληλεπίδραση: π.χ. χαιρετάει, διατυπώνει εντολές και απαγορεύσεις, διατυπώνει ερωτήσεις, διατυπώνει προσκλήσεις, κάνει ανακοινώσεις – σχόλια, εκδηλώνει συναισθηματικές αντιδράσεις, διατυπώνει κομπλιμέντα, ζητά – παρέχει βοήθεια, κ.ά.
- Παίζει με τους συμμαθητές του: Προαπαιτείται το παιδί να παίζει, έστω και μόνο του, με λειτουργικό τρόπο. Σταδιακά το διδάσκουμε: 1) Να παίζει παράλληλα με τους συμμαθητές του, 2) Να παρακολουθεί το παιχνίδι των συμμαθητών του, 3) Να τους ακολουθεί και να τους μιμείται, 4) Να συμμετέχει σε ομαδικά παιχνίδια ακολουθώντας του κανόνες.

Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού παρέχονται ευκαιρίες για διδασκαλία δεξιοτήτων, όπως η εναλλαγή σειράς, η διεκδικητική συμπεριφορά, η τήρηση κανόνων, η λήψη πρωτοβουλιών για αλληλεπίδραση, η συνομιλία κ.ά.

Δ. Σχολικές δεξιότητες (ΔΣ)

- Κατανόηση της ακρόασης και ανάγνωσης κειμένων

- Γραφοκινητικές δεξιότητες
  - Ικανοποιητικός ρυθμός εργασίας (π.χ. ευχέρεια αντιγραφής)
  - Αυτόνομη εργασία
  - Ολοκλήρωση φύλλων εργασίας
- ➔ Διαφοροποιημένο ΑΠΣ στα μαθήματα που χρειάζεται

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ (Γενά, 2001)

Καίριες για την ένταξη δεξιότητες

1. Εποικοδομητική συμμετοχή
2. Απόκριση σε ατομικές και ομαδικές εντολές/ ερωτήσεις
3. Λήψη πρωτοβουλιών για αλληλεπίδραση
4. Απόκριση σε επικοινωνιακές πρωτοβουλίες συνομήλικων

Λειτουργικοί ορισμοί και μέθοδος συλλογή δεδομένων

Ως **εποικοδομητική συμμετοχή** ορίζεται η ενεργός συμμετοχή του παιδιού στις δραστηριότητες της τάξης, η βλεμματική παρακολούθηση του δασκάλου, του εκπαιδευτικού υλικού που παρουσιάζει ο δάσκαλος, των συμμαθητών που επικοινωνούν ή εκτελούν οδηγίες του δασκάλου, καθώς και η κατάλληλη χρήση του εκπαιδευτικού και ψυχαγωγικού υλικού, αλλά και η αναμονή μεταξύ δραστηριοτήτων χωρίς την εκδήλωση διασπαστικής και στερεοτυπικής συμπεριφοράς.

Η συλλογή δεδομένων για την εποικοδομητική συμμετοχή γίνεται μέσω χρονικής δειγματοληψίας. Η περίοδος παρατήρησης έχει διάρκεια 10' και η συλλογή δεδομένων γίνεται σε 20 διαστήματα διάρκειας 30'' το καθένα. Κάθε φορά που συμπληρώνονται 27 δευτερόλεπτα από την προηγούμενη παρατήρηση, παρακολουθούμε το παιδί για 3 δευτερόλεπτα και κυκλώνουμε ΝΑΙ εφόσον το παιδί συμμετέχει εποικοδομητικά και ΟΧΙ εφόσον το παιδί δεν συμμετέχει εποικοδομητικά. Το ποσοστό εποικοδομητικής συμμετοχής υπολογίζεται αφού διαιρεθεί ο αριθμός των διαστημάτων στα οποία το παιδί έχει εποικοδομητική συμμετοχή, με τον αριθμό 20 και πολλαπλασιαστεί το πηλίκο με το 100. Καλό είναι να συλλέγουμε δεδομένα για την εποικοδομητική συμμετοχή σε διαφορετικές συνθήκες [π.χ. σε συνθήκες όπου το μάθημα είναι δομημένο (Γλώσσα, Μαθηματικά) και σε συνθήκες που είναι λιγότερο δομημένο (εικαστικά, ευέλικτη ζώνη, ολόήμερο)].

Ως **απόκριση σε ατομικές και ομαδικές εντολές και ερωτήσεις** ορίζεται η ανεξάρτητη εκτέλεση των εντολών και η ανεξάρτητη απάντηση σε ερωτήσεις που θέτει η δασκάλα σε προσωπικό επίπεδο ή απευθύνει σε ολόκληρη την τάξη.

Όνομα: _____ Ημερ: _____
 Πλαίσιο/Δραστ: _____

ΕΠΙΧΟΛΟΔΩΜΗΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ			
1. (N) - O	6. (N) - O	11. (N) - O	16. (N) - O
2. (N) - O	7. N - O	12. N - O	17. N - O
3. (N) - O	8. (N) - O	13. N - O	18. N - O
4. N - O	9. (N) - O	14. N - O	19. (N) - O
5. (N) - O	10. N - O	15. (N) - O	20. N - O

Εποικ = 55%

ΑΠΟΚΡΙΣΗ ΣΕ ΟΜΑΔΙΚΕΣ & ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΝΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΗΠΙΑΓ.							
1	A+	6	A+	11	O-	16	O-
2	O-	7	O+	1	A-	17	O-
3	O-	8	O-	13	O+	18	A+
4	O-	9	A+	14	O-	19	O-
5	A-	10	O-	15	O-	20	O-

A=66%, O=14%

Στο ειδικά διαμορφωμένο φύλλο καταγραφών σημειώνουμε με A+ την ανταπόκριση του παιδιού σε εντολή/ ερώτηση της δασκάλας που απευθύνεται προσωπικά σε αυτόν, ενώ με A- την έλλειψη ανταπόκρισης. Με O+ σημειώνουμε την ανταπόκριση του παιδιού σε εντολή/ ερώτηση της δασκάλας που απευθύνεται σε ομάδα παιδιών, ενώ με O- την έλλειψη ανταπόκρισης. Η περίοδος παρατήρησης έχει διάρκεια 30'. Ωστόσο, για να είναι τα δεδομένα ενδεικτικά πρέπει το παιδί να έχει λάβει τουλάχιστον 10 ευκαιρίες να ανταποκριθεί σε ατομική ερώτηση/εντολή και 10 ευκαιρίες σε ομαδική ερώτηση/εντολή. Εάν αυτό δεν έχει συμβεί κατά τη διάρκεια των 30' παρατήρησης τότε εξακολουθούμε να συλλέγουμε δεδομένα (εάν χρειαστεί και την επόμενη

διδασκτική ώρα). Τα ποσοστά ανταπόκρισης υπολογίζονται διαφορετικά για τις ατομικές και ομαδικές ερωτήσεις/εντολές, αφού διαιρεθεί ο αριθμός των ανταποκρίσεων με το συνολικό αριθμό των ευκαιριών που έχουν δοθεί από τη δασκάλα και το πηλίκο πολλαπλασιαστεί με το 100.

Ως **ανεξάρτητες πρωτοβουλίες** για αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές ορίζονται οι λεκτικές και μη λεκτικές αντιδράσεις του παιδιού προς τους συμμαθητές του, με σκοπό την κοινωνική συναλλαγή και επικοινωνία.

Κάθε πρωτοβουλία που λαμβάνει το παιδί για αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές του σημειώνεται με μια γραμμή στο πεδίο που αντιστοιχεί στο είδος της πρωτοβουλίας. Η περίοδος παρατήρησης καλό είναι να είναι σταθερή και να έχει διάρκεια τουλάχιστον 15 λεπτών. Στο τέλος της παρατήρησης αθροίζουμε τις πρωτοβουλίες που έλαβε το παιδί. Αν η περίοδος παρατήρησης δεν γίνεται να είναι σταθερή σημειώνουμε στο φύλλο συλλογής δεδομένων τη διάρκεια της παρατήρησης. Σε αυτή την περίπτωση υπολογίζεται η συχνότητα των πρωτοβουλιών ανά λεπτό διαιρώντας τον αριθμό των πρωτοβουλιών με τη διάρκεια της παρατήρησης, προκειμένου τα δεδομένα από διαφορετικής διάρκειας περιόδους παρατήρησης να είναι συγκρίσιμα.

Ως **ανεξάρτητες ανταποκρίσεις** ορίζονται οι λεκτικές και μη λεκτικές ανταποκρίσεις σε πρωτοβουλίες των συμμαθητών για αλληλεπίδραση.

Τόσο οι πρωτοβουλίες, όσο και οι ανταποκρίσεις πρέπει να είναι κοινωνικά αποδεκτές, συναφείς με το πλαίσιο της αλληλεπίδρασης, ευπρόσληπτες, να διατυπώνονται

ανεξάρτητα από προτροπές της συνοδού και να μη συνοδεύονται από διασπαστικές και στερεοτυπικές μορφές συμπεριφοράς.

μ :	μ : 25/5/11
	: 15'
∫ :	

μ	
&	

$$= 10/15' (0,66/1')$$

1	+	6	-	11		16	
2	-	7	+	12		17	
3	+	8	-	13		18	
4	+	9	-	14		19	
5	-	10		15		20	

$$= 44\%$$

Με τους αριθμούς από το 1 έως το 20 αναπαριστώνται οι πιθανές πρωτοβουλίες που λαμβάνουν οι συνομήλικοι τυπικής ανάπτυξης, για αλληλεπίδραση, με τα παιδιά με αυτισμό. Δίπλα σε κάθε ευκαιρία για αλληλεπίδραση σημειώνουμε με συν (+) την κατάλληλη ανταπόκριση του παιδιού με αυτισμό και με πλην (-) τη μη κατάλληλη ή μη ανταπόκρισή του, στην πρωτοβουλία του συμμαθητή του για αλληλεπίδραση. Για να είναι τα δεδομένα ενδεικτικά πρέπει το παιδί με αυτισμό να έχει την ευκαιρία να ανταποκριθεί τουλάχιστον 5 φορές (δηλ. 5 φορές να πάρουν οι συμμαθητές του την πρωτοβουλία να του μιλήσουν). Οι ανταποκρίσεις εκφράζονται με ποσοστό, το οποίο υπολογίζεται διαιρώντας τον αριθμό των κατάλληλων

ανταποκρίσεων με τις ευκαιρίες για αλληλεπίδραση και πολλαπλασιάζοντας το πηλίκο με το 100.

Η συλλογή των δεδομένων γίνεται ταυτόχρονα για τις πρωτοβουλίες και τις ανταποκρίσεις, με άμεση παρατήρηση, συνήθως, κατά τη διάρκεια του διαλείμματος. Εάν κατά τη διάρκεια ενός διαλείμματος δεν έχουν δοθεί επαρκείς ευκαιρίες για αλληλεπίδραση στο παιδί με αυτισμό από τους συμμαθητές του συνεχίζουμε τη συλλογή δεδομένων στο επόμενο διάλειμμα.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΑΓΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ

A. Στρατηγικές που βασίζονται στην καθοδήγηση του ενήλικα

- **Παροχή τμηματικής βοήθειας και ενίσχυση:** Η τμηματική βοήθεια μπορεί να έχει τη μορφή της: α) παρουσίασης προτύπου προς μίμηση (π.χ. «πες, καλημέρα»), β) λεκτικής καθοδήγησης, γ) σωματικής καθοδήγησης. Ενδεικτικά αναφέρεται πως για την προαγωγή των πρωτοβουλιών για αλληλεπίδραση απαιτείται η παροχή τμηματικής βοήθειας με συχνότητα κατά μέσο όρο 1/λεπτό περίπου (π.χ. εάν το διάλειμμα έχει διάρκεια 20', η συνοδός πρέπει να παρέχει 15-20 φορές βοήθεια με στόχο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων αλληλεπίδρασης).
- Προτιμούμε την παροχή **κοινωνικών ενισχυτών** σε συνάρτηση με την επιθυμητή συμπεριφορά. Ωστόσο, κάποιες φορές χρησιμοποιούμε και συστήματα ενίσχυσης όπως

οι ανταλλάξιμες αμοιβές και το συμβόλαιο. Αρχικά ενισχύουμε ακόμα και τις αντιδράσεις εκείνες που εκδηλώνονται έπειτα από προτροπή της συνοδού. Σταδιακά ενισχύουμε τις αντιδράσεις που εκδηλώνονται με λιγότερη βοήθεια και στο τέλος μόνο τις αντιδράσεις που εκδηλώνονται ανεξάρτητα.

- **Κατ' ευκαιρία διδασκαλία:** Η διδακτική διαδικασία ξεκινά με πρωτοβουλία του ίδιου του παιδιού, ενώ στη συνέχεια ο εκπαιδευτής την αξιοποιεί προκειμένου να του διδάξει νέες λεκτικές και επικοινωνιακές δεξιότητες (Γενά, 2002).

Παράδειγμα:

- **Πρωτοβουλία παιδιού.** Ο Γιάννης πλησιάζει τη Μαρία που κρατά ένα τρένακι.
- **1η προτροπή για λεκτική επέκταση.** Συνοδός: «Ζήτη από τη Μαρία το τρένο»
- **Αντίδραση.** Καμία
- **2η προτροπή - Παροχή λεκτικού προτύπου προς μίμηση.** Συνοδός: «Πες, Μαρία μου δίνεις το τρένο;»
- **Αντίδραση:** Ο Γιάννης απευθυνόμενος στη Μαρία: «Μαρία μου δίνεις το τρένο;»
- **Επακόλουθα:** Η Μαρία δίνει το τρένο στο Γιάννη

Β. Στρατηγικές που βασίζονται στη μεσολάβηση των συνομηλίκων

Οι μαθητές τυπικής ανάπτυξης καθοδηγούνται προκειμένου να:

- Παρέχουν βοήθεια, υποστήριξη και ανατροφοδότηση στους συμμαθητές τους με αυτισμό.
  - Αλληλεπιδρούν μαζί τους (π.χ. να λαμβάνουν πρωτοβουλίες για αλληλεπίδραση με το παιδί με ΔΑΔ).
  - Μετέχουν από κοινού σε παιχνίδια και ιδιαίτερα παιχνίδια ρόλων.
- ⇒ Δεν ξεχνάμε να ενισχύουμε τακτικά την προσπάθειά των τυπικής ανάπτυξης μαθητών να αλληλεπιδράσουν με το μαθητή με ΔΑΔ.

Γ. Παρεμβάσεις που βασίζονται στην ενεργό συμμετοχή των παιδιών με αυτισμό

1. Χρησιμοποίηση οπτικών ερεθισμάτων ως υπενθύμιση της επιθυμητής συμπεριφοράς

- Εικόνες ως υπενθύμιση-σηματοδότηση
- Προγράμματα αυτοαπασχόλησης (activity schedules)
- Γραπτοί κανόνες/οδηγίες ως υπενθύμιση
- Κοινωνικές ιστορίες (social stories)
- Ιστορίες σε μορφή κόμικ
- Γραπτά σενάρια συνομιλίας (scripts)

2. Στρατηγικές αυτοδιαχείρισης

- **Αυτοκαταγραφή:** Ορίζεται η διαδικασία, κατά την οποία το ίδιο το άτομο συστηματικά παρατηρεί τη συμπεριφορά του διακρίνει και καταγράφει την εκδήλωση ή την παράλειψη συγκεκριμένων αντιδράσεων.
- **Αυτοαξιολόγηση:** Ορίζεται η διαδικασία, κατά την οποία το ίδιο το άτομο συγκρίνει την επίδοσή του με ένα στόχο ή με ένα επίπεδο επίδοσης.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Σκοπός της εκπαιδευτικού της παράλληλης στήριξης είναι να βοηθήσει στην καλύτερη δυνατή προσαρμογή του μαθητή με ΔΑΔ στο σχολικό περιβάλλον.

Η εκπαιδευτικός της παράλληλη στήριξης (ΕΠΣ):

- Εξοικειώνεται με το παιδί, τη συμπεριφορά του, τις δεξιότητες και τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνει.
- Διαμορφώνει παιδαγωγική σχέση μαζί του.
- Παρέχει βοήθεια σε όλους τους τομείς και κυρίως στην επικοινωνιακή συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία και στην κοινωνική αλληλεπίδραση με τους ομηλικούς.
- Παρέχει ενίσχυση συχνότερα από ότι διόρθωση.
- Είναι διακριτική μέσα στην τάξη.
- Προγραμματίζει την απόσυρση της βοήθειας και της παρουσίας της: Κεντρικό πρόσωπο για το παιδί πρέπει να παραμένει ο δάσκαλος της τάξης. Η συνοδός πρέπει να αποφύγει την εξάρτηση του παιδιού από αυτή. Για το σκοπό αυτό **διευκολύνει** το δάσκαλο της τάξης να αναλάβει τον έλεγχο της συμπεριφοράς και της εκπαίδευσης του παιδιού.

Απόσυρση της υποστήριξης - συνοδείας

Η ΕΠΣ προτρέπει το μαθητή να:

- Ζητά βοήθεια από τη δασκάλα.
- Την καλεί προκειμένου να της δείξει τη δραστηριότητα που έχει ολοκληρώσει, διεκδικώντας ενίσχυση.

Η δασκάλα

- Ανταποκρίνεται άμεσα στο αίτημα του μαθητή για βοήθεια και ενίσχυση.
- Βοηθά το μαθητή στην ολοκλήρωση των σχολικών δραστηριοτήτων, διαχειρίζεται τα προβλήματα συμπεριφοράς και παρέχει ενίσχυση.
- Εκμεταλλεύεται διάφορες ευκαιρίες για αλληλεπίδραση με το μαθητή.

Η ΕΠΣ

- Παρέχει μόνο τόση βοήθεια όση χρειάζεται ο μαθητής.

- Σταδιακά απομακρύνεται από το μαθητή κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων που ο μαθητής μπορεί να ολοκληρώσει αυτόνομα.
- Σταδιακά αποχωρεί από την τάξη για σύντομα χρονικά διαστήματα (π.χ. 5-10'). Κατά τη διάρκεια αυτών των απουσιών η **δασκάλα** αναλαμβάνει πιο ενεργό ρόλο στην καθοδήγηση του μαθητή.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Εποικοδομητική συμμετοχή

Η δασκάλα:

- Παρέχει αρκετές ευκαιρίες στο παιδί να μετέχει στο μάθημα.
- Επαινεί το παιδί και τους συμμαθητές του για την προσοχή τους στο μάθημα.
- Εφιστά την προσοχή του παιδιού όταν αυτός δεν προσέχει.
- Αναθέτει καθήκοντα βοηθού τα οποία εκτελεί μόνος του ή σε συνεργασία με κάποιο συμμαθητή.

Η ΕΠΣ:

- Υπενθυμίζει στο παιδί να προσέχει τη δασκάλα, το υλικό κ.ά. και τον επαινεί όταν το κάνει.
- Κατευθύνει την προσοχή του σε συγκεκριμένη σχολική δραστηριότητα.
- Καθοδηγεί το μαθητή να παρατηρεί τι κάνουν οι συμμαθητές του την ώρα του μαθήματος.
- Υπαγορεύει χαμηλόφωνα την απάντηση σε ερώτηση της δασκάλας, προκειμένου ο μαθητής να είναι σε θέση να απαντήσει.
- Παρέχει σωματική καθοδήγηση, προτρέποντας το παιδί να σηκώνει το χέρι προκειμένου να απαντήσει σε ερώτηση της δασκάλας
- ΕΝΙΣΧΥΕΙ

Ατομικές και ομαδικές εντολές/ ερωτήσεις

Η δασκάλα:

- Παρέχει αρκετές ευκαιρίες για ανταπόκριση σε οδηγίες, εντολές και ερωτήσεις.
- Εφιστά την προσοχή του μαθητή προτού του δώσει μια εντολή ή του κάνει μια ερώτηση.
- Χρησιμοποιεί λόγο ανάλογο του επιπέδου κατανόησης του παιδιού.
- Ενισχύει την απάντηση/απόκριση του μαθητή.
- Εφιστά συχνά την προσοχή του παιδιού με αυτισμό, ειδικά όταν απευθύνει μια ερώτηση-εντολή σε ολόκληρη την τάξη.

Η ΕΠΣ:

- Παρέχει καθοδήγηση στο μαθητή προκειμένου να απαντήσει στην ερώτηση/εντολή της δασκάλας.
- Σταδιακά αποσύρει τη βοήθεια.
- Εκπαιδεύει το μαθητή να απαντά «δεν ξέρω» σε κάποιες από τις ερωτήσεις της δασκάλας.
- Παρέχει υπενθυμίσεις στο παιδί να προσέχει τη δασκάλα και να εκτελεί τις εντολές που απευθύνει σε ολόκληρη την τάξη.
- Προτρέπει το παιδί να μιμείται τους συμμαθητές του.
- Παρέχει ενίσχυση στο μαθητή όταν ανταποκρίνεται ανεξάρτητα.

Ομαδικό παιχνίδι

Αρχικά διδάσκουμε στο παιδί με ΔΑΦ συγκεκριμένα ομαδικά παιχνίδια και αργότερα το διδάσκουμε να παίζει με άλλα παιδιά τα παιχνίδια που γνωρίζει.

- Επιλέγουμε 2-3 δεκτικούς συμμαθητές, ή μαθητές που «μας συμπαθούν».
- Δεν τους ζητάμε να παίξουν περισσότερο από λίγα λεπτά κάθε μέρα και επαινούμε πολύ συχνά.
- Η διαδικασία πρέπει να γίνεται με διασκεδαστικό τρόπο για τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης και στο τέλος να τους παρέχεται κάποιος ενισχυτής.
- Η δική μας παρουσία είναι πιθανώς περισσότερο ενισχυτική από ότι του παιδιού με ΔΑΦ για τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης.
- Παρέχουμε τμηματική βοήθεια και ενίσχυση στο παιδί με ΔΑΦ για τη συμμετοχή του στο παιχνίδι.

Ιδέες για παιχνίδια

- Βασιλιά-βασιλιά τι ώρα είναι;
- Αγαλματάκια
- 1-2-3 στοπ
- Μπιζ
- Διόδια σε τσουλήθρα-τρέξιμο
- Χαλασμένο τηλέφωνο
- Περνά-περνά η μέλισσα
- Κρυφτό
- Κυνηγητό
- Μήλα
- Πρόσωπο – ζώο – πράγμα
- Πέτρα – μολύβι – χαρτί
- Παιχνίδια με κάρτες, τάπες κ.ά.
- Παιχνίδια με τη μπάλα
- Παιχνίδια ρόλων (π.χ. οικογένεια, δασκάλα-μαθητές)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γενά, Α. (2001). Προγράμματα ένταξης παιδιών με αυτισμό στο νηπιαγωγείο και στην πρώτη δημοτικού βάσει κανονιστικών δεδομένων. *Ψυχολογία*, 8, 221-248.
- Gena, A. (2006). The effects of prompting and social reinforcement on establishing social interactions with peers during the inclusion of four children with autism in preschool. *International Journal of Psychology*, 41, 1-14.
- Krantz, P. (1998). Χωριστή εκπαίδευση, συνεκπαίδευση, κοινωνικά κινήματα και επιστήμη. Στο Ε. Τάφα (Επιμ. Εκδ.) *Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς* (σελ. 71-87). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- McClannahan, L. (1998). Η υποδομή της συνεκπαίδευσης παιδιών με αυτισμό. Στο Ε. Τάφα (Επιμ. Εκδ.) *Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς* (σελ. 154-167). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Weiss, M. J., & Harris, S. L. (2001). *Reaching out, joining in: Teaching social skills to young children with autism*. Bethesda MD: Woodbine House.

petros.galanis@gmail.com